

O tom nadpisu neima danas traga, te ga je prof. Ljubić — kao što sam navadja — badava u Šušnjevu u kući Gračanina tražio. Kušan u spomenutoj svojoj poviesti navodi o tom nadpisu kao i o gore spomenutom basreliefu, koj se potonji od onoga u muzeju nalazećega razlikuje, da su oba nadjena na Carevompolju, gdje je po mnienju prof. Ljubića rimski Arupium ležao, te da su poslie u stupovih pukovnijskoga vrta, koji su se pred pukovnijskom zgradom (sada kot. uredom) nalazili, uzidani bili.

Kadno su ti stupovi pred kojih dvadeset godina uklonjeni bili, nestade navedenih nadpisa. Nitko koga upitah nije mi znao što izvjestna o njih kazati; nu biti će još i danas, ako i van domovine živih, koji će ih se sjećati, te kojim bi zahvalni bili, da nam izvole kazati, kamo su dospieli.

Lj. Ivkanec.

Japudija i predhistoričko otkriće u Prozoru kod Otočca.

(Sa tri table.)

(Nastavak. V. Viestnik 1885 br. 1.)

Spomenuli smo gori, gdje je ovo šest japudskih mjesta po sudu dosadašnjih spisatelja ležalo; no pošto se ovi u tom veoma razilaze, bila bi naša dužnost ta razna mnienja na pravu stazu svratiti. Ali je ovo za sada mal ne nemoguća stvar, jer niti nam još pri ruci spomenika, da nas upute, a niti je zemljište, gdje su se nalazila i ma kako iztraženo bilo.

Glede grada *Μονήτιον* već smo kazali, da se je po Appianusu prvi predao Augustu na njegovu dolazku u Japudiju, te da se imao nalaziti na južnoj strani gore *Albius* (velike i male Kapele). Strabo ga stavlja medju *Ουένδων* i *Ἀρουπίων*, dakle i on na južnom obronku gore *Albius*; a pošto po nas, kako ćemo dalje vidjeti, *Avendone* imao bi ležati oko Križpolja, a *Arupio* blizu Munjave, *Μονήτιον* imao bi se tražiti u bregovih lievo ili desno ceste, koja je po putopisih spajala *Avendone* i *Arupio*.

I sjelo grada *Τέρπονος* nedaje se točno ustanoviti. Po Appianusu ležao je svakako na sjeverno-iztočnoj strani *Albiusa*. Ako je on pako Ptolemaeusov *Τεδίστρον*, po širini i duljini dopitanih od istoga ovomu gradu imao bi se tražiti oko starog trga (*Altenmarkt*).

Još teže je ustanoviti sjelo glavnoga japudskoga grada Μετῶλον. Svakako morao se nalaziti još sjevernije od Τέρπωνος u sadašnjoj južnoj Kranjskoj, po svoj prilici nedaleko od sjeverne granice japudske, gdje su Japudi medjašili sa Tauriski. A tu imamo i današnje selo *Metule* kod Oblaka. Dešman i Hochstetter u svom prvom izvješću *Prähist. Ansied. u. Begrüb. in Krain* (Denkschr. d. math. naturwiss. Cl. d. K. Akad. d. Wissenschaften. XLII. Bd.) pišu o njem: »Nach Mittheilungen, welche uns bei einem Besuche in Oblack gemacht wurden, soll auf einer Anhöhe südwestlich von Metulle ein alter Ringwall noch deutlich erhalten sein«, i da se tu našlo urna i bronzениh predmeta.

Gdje su pako Ποσεινοι stanovali, znati se nemože iz starih izvora osim to, da i njim bjaše stan na istočnoj strani Albiusa. W. Tomaschek u razpravi *Die vor-slavische Topographie* (Mittheil. d. geogr. Gesell. in Wien 1880. 501) kao obično gata: »in Fusina (a. 1480 im Gebiete von Modrus genannt) konnte man das iapudische *Posenoi* (App., *Pasini* Plin.) erblicken«. Appianus izrično stavlja Posene medju Japude prekogorske,¹ te i toga radi u Fužini iznad Rieke nemože jim nikako biti mjesta. Prošle godine bje nadjen u Sućurju kraj Spljeta rimski nadpis, u kom se spominje neki *P. Ael. Pastorianus* kao *Q. Municipii Pazinatium*. Izdavatelj toga nadpisa F. B. (V. Bull. di Arch. e Stor. Dalm. VIII. 16.) odbija i pomisao na Ποσεινοι, držeć da su u nadpisu spomenuti stanovnici Plinijeve *civitas Pasini*, koja je po njem ležala u stare Padžene (Pagine) nedaleko Knina, gdje se i našlo ne malo starina. Spomenuli smo, da je Zrmanja djelila Japude od Liburna; a pošto Padžene leže na blizu izvora one rieke, te na istočnom obronku Velebića, koj nije drugo nego nastavak Albiusa, moguće da su onda i Padžene spadale u Japudsko područje, i da se ovdje sve radi o jednoj te istoj stvari.

Ο Αὔενδεῖται i Αύρουπῖνοι bit će dalje govora.

Poslie rimske zavlade doznajemo za više cesta, koje su kroz Japudiju tekle. Da su Rimljani sve te ceste iz nova sagradili nije vjerojatno i s toga, što vidimo, da njeke od njih prolaze kroz gra-

¹ Appianus: Liber de rebus illyricis p. 279: Ἰάποδες μὲν οὖν οἱ πέραν Ἀλπεων, τότε πρῶτον Ῥωμαίων ὑπήκουσαν. Καὶ αὐτῶν Ποσηνοὺς ἀποχωρήσαντος τοῦ Καίσαρος, ἀποστάντας, ἐπιπεμφθεῖς αὐτοῖς Μάρκος Ἐλβίος εἶλε, καὶ τοὺς μὲν αἰτίους ἔκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπέδωτο.

dove, koji su i prije Rimljana obstojali i na glasu bili, kao što *Avendone* i *Arupio*. Rimljani bit će bez dvojbe, što su već gotovo našli, i za njihove svrhe služilo, popravili, a otvorili nove ceste, gdje jim trebalo da budu. Toga radi nama je pobilježiti i ove ceste, pošto donekle doprinašaju svjetla i za autonomno japudsko doba.

I. Cesta.

<i>Itiner. Anton. p. 130</i>		<i>Tabula Peut. Anon. Raven p. 220.224.</i>	
Ab Aquileia per Liburniam Sisciam mpm. CCXII		Aquileia (inde per Istriam)	Aquileia (inde per Istriam)
Fonte Timavi	" XII		<i>Arsia</i>
Avesica	" XII		<i>Albona</i>
Ad Malum	" XVIII	<i>Arsia fl.</i>	<i>Lauriana</i>
Ad Titulos	" XVII	<i>Alvona</i> mpm XII	Tharsaticum
Tharsatico	" XVII	Tarsatica " XX	<i>Raparia</i>
Ad Turres	" XX	Ad Turres " XX	Turres
Senia	" XX	Senia " XX	Senia
Avendone	" XVIII	Avendone " XX	Abendone
Arupio	" X	Arÿpio " X	Parupion
Bibium	" X	<i>Bibium</i> " X	
Romula	" X	Romula " X	
Quadrata	" XIII	Quadrata " XIII	Romula
Ad Fines	" XIII	Ad Fines " XIII	Fines
Siscia	" XXI	Siscia " XX	Sicee

Opazit ćemo najprije, da broj milja u *Itin. Anton.* ustanovljen na čelu ove pruge od Ogleja preko Senja u Sisak, naime od 213 milja, suglasuje podpuno s iznosom od pojedinih stavka, što nam sve bolje potvrđuje, da je ova pruga točno i u svojih djelovih označena. Ova dakle cesta, koja je polazila iz Ogleja, i kod *Timavus* ulazila u područje sjevero-zapadne Japudije, tekla je najprije pravcem k jugu nedaleko Trsta uz Istru do Senja, gdje se je svraćala k sjevero-istoku da pride u Sisak.

Tabla Peut.ing., kako smo gori vidili, nebilježi izravno kao *Ant. Putopis* ovu cestu. Spomenuvši vrelo *Timavus*, oblazi Istru do rieke Raše (*Arsia fl.*), gdje prelazi na liburničko (prije japudsko) zemljište, te polazeć dalje kroz *Alvona*, dolazi u *Tarsatica*, odakle nastavlja zajednički s *Anton. putopisom* do *Senja*. Onaj pako dio ceste *Anton. putopisa* od *Senja* do *Siska* Tabla nebilježi naposeb, ali se daje ipak i po njoj ustanoviti. Ona navadja dva ulomka te pruge, prvi naime na cesti, koja iz *Senja* polazila u Dalmaciju, a drugi ulomak na cesti, koja je iz *Ljubljane* vodila u *Sisak*. Mjesta zajednička

Anton. putopisa i Peuting. table na dalmatinskoj cesti bjahu *Aven-done* i *Arypio*, a na ljubljanskoj *Romula*, *Quadrata*, *Ad Fines*, *Siscia*. Umetneš li *Bibium* Anton. putopisa medju *Arÿpio* i *Romula* sa X milja daljine jedan od drugoga, eto ti ciele pruge od Senja do Siska i po Peuting. tabli. Tako daljina od Senja do Siska bila bi po Anton. putopisu od 97. milja, a po Tabli Peuting. od 98, razlika neznatna.

Sada nam je poblizje opredjeliti sjedališta pojedinih gori navedenih mjesta na ovoj prvoj cesti.

Aquileja (Oglej) i *Timavus* (rieka Timav) dobro su poznati. Teško je pako ustanoviti sjelo postaja, koje umah sliede, naime *Avesica*, *Ad Malum*, i *ad Titulos*. Uz sve iztraživanje tršćanskih i istarskih arkeologa u onih stranah, koje jim na blizu stoje, nije se još nigdje na onoj prugi ušlo u trag ma kojim znatnijim ostancim rimskoga selišta, te zato i Mommsen reče (C. I. L. V. 75): *haec (stationes) ignotae sunt omnes*. Obzirom na daljine po Anton. putopisu označene, *Avesica* imala je ležati oko *Prosecco*,¹ gdje ju i Mommsen na svom zemljovidu bilježi, dočim Kobler ima *Senosetsch*, Walckenaer i Forbiger *Basavisa*, Reichard *Sessan*, Lapie *Optchina*; — *Ad Malum* oko *Materia*, gdje ga i Mommsen na istom zemljovidu stavlja, i gdje se je našao veoma važan rimski nadpis (I. c. V. p. 76. n., 698), dočim Kobler ima *sopra il Formione*, Renner *Jablanitz*, Lapie *Kusin*; — *Ad Titulos* oko Šapiane na polovici puta od Materije do Rieke, dočim Kobler *Jablanacz*.

Pri kraju ovoga odlomka ceste Anton. putopisa od *Fonte Timavi* do *Tharsatico* susretala se je s ovom, valjda u Kastavu, cesta Peuting. table dolazeća iz Istre, koja je, kako smo rekli, preko Raše (*Arsia* *n.*) stupala na liburničko (prije japudsko) zemljište. *Arsia*, po Pliniusu (*nunc finis Italiae*) i Peuting. tabli *fluvius*, a po Anony. Raven. (*Arsia* i *Arsie*) i po *Guidonis Geographica* i *civitas*,² bjaše dakle medjom medju Istrom i Liburnijom (prije Japudijom). Nedaleko

¹ Našlo se je tu naokolo nekoliko rimskih nadpisa, kao na pr. u Nebrežini, u Koprivi, u Praprodu, u sv. Polaju i t. d. (v. C. I. L. V. 76), ali znatnim starodavnim sgradjevinam do sad nigdje ni traga.

² Franceschi „*L' Istria*“ str. 58 piše, da Peut. tabla bilježi *statio Arsia*, i da se ova ima tražiti medju Barbanom i Novim, imenito na blizu ovoga kod mlina Blas, t. j. na raškom zalivu. Tabla bilježi riekü (flumen) a ne staciju; a prelaz bjaše na rieci po mostu, a ne na ladji u zalivu toli obsežnu i pogibeljnu.

od nje dizala se je *Alvona* Peut. table (po Scylaxu $\Lambda\iota\acute{\alpha}\varsigma$, po Stephanus Biz. Ἰὰς-Ἰᾶται , po Artemidorus Ἄλων ili Ἄλον , po Plinius *Alvona*,¹ po Ptolemaeus Ἀλούωνα , a po nadpisih i Anony. Raven. *Albona* — Labin) kao prvi liburnički grad. Za ovom dolazila je Plinieva *Flanona-Flanates-sinus Flanaticus*, koju Ant. putopis i Peut. tabla (osim na ovoj *portus Flanaticus*) nespominju (po Ptolemaeus Φλαωνῶνα , po Socrates i njegovih prepisačih *Flanona*, po Stephanus $\text{Φλαωνων-Φλαωνικός-Φλαωνίτης}$, po Anony. Raven. *Phanas*, po Guid. geogr. *Funas*, i napokon po nadpisih *Flanona-Flanates* — Plomin). Na ovom putu još je ležalo dalje od Plomina jedno mjesto, po Peut. tabli i Anony. Raven. *Lauriana*, a po Guid. geogr. *Laureana* zvano — sada Lovrana.

Do sada svi spisatelji i sam Mommsen (C. I. L. III. 388) stavljali su *Tharsatico* Ant. putopisa, *Tarsatica* Peut. table (po Scylaxu Ταρσατίτικα — vidi gori — po Plinius *Tarsatica* i po Anony. Rav. *Tharsaticum*) u Trsat, akoprem nam ondje ne ostaje ni najmanjega traga iz davnoga vremena. Medju starimi izvori jedini Ptolemaeus pruža nam ključ, da si kroz ovu tamu stazu prokrčimo. Ovaj ovako poredjuje mjesta od Raše (*Arsia*) do Senja:

Ἀλούωνα	$36^{\circ} 50'$ — 45°
Φλαωνῶνα	37° — $44^{\circ} 50'$
Ταρσατίτικα	$37^{\circ} 40'$ — $44^{\circ} 45'$
$\text{Οινέως ποταμοῦ ἐκβολαί}$.	38° — $44^{\circ} 45'$
Οιολκερρα	$38^{\circ} 30'$ — $44^{\circ} 45'$
Σένια	39° — $44^{\circ} 40'$

Po Ptolemaeus poslie Ταρσατίτικα dolazi umah rijeka Οινέως , a to je jamačno sadašnja Rječina, koja izvireć blizu Grobnika, utiče u more oblizajuć iztočnu stranu grada Rieke. Po njem dakle Ταρσατίτικα imala je ležati, gdje je danas Rieka, čim po prilici suglasuje i po istom gradu i rijeci dopitana mjera duljine i širine. Ovomu su pako najbolji dokaz rimske starine, koje se velečesto na Rieci izkapaju. Tu nedavno otkrilo je rimsko groblje u Dolcu (u vrtu Haire) i nekoliko grobnica kod crkve sv. Andrije naskoro porušene. Tu se muoga starina izkopala; nješto je u Peštu odnešeno

¹ Prvi Pallerinius (*Rec. I. Tab. II. Fig. 1. p. 93*) dopita ovomu gradu novac, a kašnje sam Mionnet (*Descrip. de Médailles ant. T. II. p. 27*) tri razna. Sestini (Clas. Gener. Geogr. Num. Lipsiae 1797 p. 32) misli, da su ti novci grada *Thisbes Boeotiae*.

od privatnika, a nešto se čuva kod gradskoga poglavarstva. Sve te starine sudaraju podpunoma s onimi, što smo izkopali u Bakru, koje spadaju na prva dva stoljeća po Isukrstu. Mommsen (C. I. L. III. L. 3026—3029) donosi četiri rimska nadpisa ondje našasta. Rimski luk, a po nekojih gradska vrata, ako i sdrapana, još se dižu usried grada. Viesti iz srednjeg doba neprotive se našem muienju, dapače ga nekim načinom potvrđuju. *Annales Laurisenses* (Pertz. Mon. Germ. I. 186.223), *Einhardi Ann.* (ib. I. 187.352) i *Einhardi vita Caroli* (ib. II. 450) pišu, da je Enrik Friulski vojvoda ubijen »apud Tharsaticam insidiis oppidanorum«, ili »iuxta Tharsaticam *maritimam* civitatem«. U ljetopisu *Poëtae Saxonis* veli se, da je Enrik napao »urbem Tharsaticam«, te da su ga gradjani tobož »dolus ac fraude« ubili (ib. II. 257). Trsat leži visoko na briegu i podateče od mora, te je vjerojatnije, da se i ovdje govori o Rieci. Paulin, oglejski patriarh kaže o mjestu Enrikove smrti:

Liburnum litus, quo redundant maria
mons inimici Laurentus qui diceris etc.

dakle kod briega *Laurentus*, te Franceschi (L' Istria 85) veli, da je Enrik ubijen kod Lovrane (Lauriana, Laureana). Napokon Palladius Fuscus (*De ora Illyrici*), O. Glavinić (*Život sv. Vida*), Iv. Kobler (*Almanacco Fium.*) i t. d., a i neki stari zemljovid tiskan u Lisboni stavljaju Ταρσατίττα na Rieci.¹

Poslie *Tarsatica* ne daleko po Ptolemaeus ležala je uz more Οιολακρτζ, a po Anony. Raven. *Raparia*, vjerojatno sve jedno mjesto u razno doba razno nazvano. Najprikladnije mjesto za ovaj grad jest Bakar. A da se je u ono doba u Bakru dizala znatna varoš nepobitni je dokaz ono ogromno arkeologičko blago, što smo ondje god. 1881/2 izkopali iz rimskoga groblja spadajuća na prvo i drugo stoljeće po Isukrstu (V. Vjestnik 1882. br. 1—3). U ostalom ne malo se starina i prije u Bakru izkopalo; a Mommsen spominje ulomak miljarnoga stupa našasta blizu Bakarčice (C. I. L. III. p. 388).

Ad Turres, koje su se po gori pomenutih putopisih nalazile na polak puta od *Tarsatica* do *Senia*, imaju se tražiti oko Cirkvenice.

¹ Kandler (*Alman. Fium. 1858. p. 83*) vidi na Rieci *Castrum Phlanaticum*, te spomenuvši rimski zid, koj se diže iznad Rieke i teče tja do Hrušice (Oera) s tornjevi utvrđen proti Japudom g. 128 ili 58 pr. Is., veli dalje, da je taj castrum bio prvo utvrđeno mjesto na tom bedemu, kao u Hrušici zadnje.

I jamačno u onoj okolini izkopalo se je ne malo starodavnih predmeta, navlastito žara i novaca rimskih, ali nam nije poznato, jeda li se i starim sgradjevinam još ušlo u trag.

Senia, koja se isto tako kod svih spisatelja, putopisa i u samih nadpisih imenuje, stajala je bezdvojbena, gdje je sada Senj.¹ Starine i nadpisi ondje u velikom broju izkopani to sjajno potvrđuju.

Iz Senja po gori navedenih putopisih svračala se ova cesta jednim pravcem k iztoku u Sisak a drugim polazila je k jugu dalje u Dalmaciju. Medju Senjom i Siskom Anton. putopis bilježi šest mjesta, naime: *Avendone, Arupio, Bibium, Romula, Quadrata i Ad Fines*, a po istom daljina od Senja do Siska bjaše ukupno od 97 milja. Spomenuli smo gori, da i Peut. tabla ima istu prugu, te istim redom ista imena, samo da je ta pruga tim prekinuta, što je na njoj izostavljeno mjesto *Bibium*; dodaš li ga ondje, gdje mu mjesto, daljina od Senja do Siska i po Peut. tabli bila bi mal ne jednaka, naime od 98 milja. Ali Peut. tabla navadja, kako smo rekli, još jednu drugu cestu, koja je iz Senja polazila u Dalmaciju pravcem mal ne protivnim od one, koja je polazila u Sisak, a ipak i na ovoj ista tabla bilježi kao prve one iste dvie stacije, koje se kod nje nalaze na cesti idućoj u Sisak, naime *Avendone i Arupio*. Ova okolnost jako otegoćuje ustanovljenje pravca, kojim je tekla česta iz Senja u Sisak. S druge strane ista tabla ima još jednu treću cestu, koja je iz Ljubljane (Emona) išla u Sisak, i na kojoj cesti zadnje tri stacije, naime *Romula, Quadrata i Ad Fines*, iste su s onimi koje i Ant. putopis navadja kao zadnje na putu od Senja u Sisak. Uzmemo li u račun, da su se ove tri zadnje stacije prije dolazka u Sisak morale nalaziti u pravcu Siscia-Aemona, na prugi od Senja do toga pravca ostale bi nam samo tri stacije, naime *Avendone, Arupio, i Bibium*, koje bi imale izpuniti duljinu od Senja do pomenutoga pravca. A pošto je ova duljina dosta znatna, skoro za polovicu ciele duljine od Senja do Siska, ovo nam zabranjuje da one dvie prve stacije, naime *Avendone i Arupio*, zajedničke sa cestom idućom u Dalmaciju, stavimo desno pravcem u Dalmaciju, jer bismo se tako sve veće odalečili od pravca iz Senja u Sisak, što nedopušta nikako, kako je već rečeno, ono 97 rimskih milja daljine od Senja do Siska.

¹ Gori smo opazili, da po svoj prilici kod Scylaxa u ono Ἀττιενίτης skrrije se Σενίτης, Senienses.

Pogledom na to teško je opredjeliti pravo sjelo prve stacije od Senja k Sisku, naime *Avendone*. Po Ant. putopisu ležalo je ovo mjesto 18 a po Peut. tabli 20 r. milja daleko od Senja. Mi smo, proučavajuć tu nedavno ovu cestu (Viestnik 1880 str. 2, 1882 str. 21), mislili, da se *Avendone* može staviti u Prozoru kod Otočca, ali nam se sada čini jasno, da nije ležati mogao tako daleko na jugu te toli van pravca k Sisku; njegov položaj ima se prije tražiti oko Križpolja, gdje ga pravac k Sisku, daljina od Senja i sama daljina do Siska zahtjevaju.¹ Po ovom smjeru i *Arupio* mogao bi ležati kod Munjave, 10 r. milja daleko od *Avendone* (prelaz preko Kapele).² *Bivium* došao bi pako po daljini od 10 r. milja naprvo oko Prjasice. Ovdje se cesta razdvajala, odakle i ime *Bivium*. Jedan ogranak išao je upravno napried u *Romula* (sv. Petar na Mrežnici) a drugi se svraćao pram Dalmaciji u *Epidocio* (oko izvora Mrežnice),³ Ancus (Prozor),⁴ Ausancalione (oko Kule),⁵ Clambetis (oko sv. Mihovila),⁶ na Hadre (Medvidje), koju zadnju staciju mi smo prvi već davno ustanovili (Mom. C. I. L. III. p. 361).

Opazit nam je ovdje, da zemljište, kuda je ova cesta polazila, nije bilo do danas mal ne nikako iz arheologičkoga gledišta iztraženo. Jedva za četiri mjesta moglo bi se reći, da su se tu po svoj prilici u staro doba dizali znatni gradovi, a to u Prozoru, u Šušnjevu selu (Munjava), u svetom Petru na Mrežnici i u Topuškom.

Od Senja imala je teći dalje uz morsku obalu ako ne glavna za kola, a ono barem za pješake sгодna cesta, pošto na toj obali

¹ Po Frasu str. 286 nalaze se ondje dvie gradine na brjegovih, staro Brinje i Vrlokup, vjerojatno iz rimskoga doba.

² Prof. Josip Magdić u svojih „putopisnih crticah“ piše, da prolazeć kroz Sabljačku dragu putem Plaškoga, vide se stare zidine povrh druma zapadno na Trojvrhu, a da su to ostanci Arupiuma. — U gori pomenutom nadpisu izkopan u Sućurcu kod Solina (*Bull. di arch. e stor. dalm. An. VIII. 16*) spominje se *Pub. Ael. Pastorianus* kao *q. . . municip(ii) Pusa(n)ti(um)*, *Splonistarum*, *Ar . . .* Ovo *Ar* po čitanju g. Dra Hirschfelda značilo bi *Arupinorum* (l. c. p. 45). Ali sa *Ar* počimaju *Arausa*, *Arausion*, *Arba*, *Arberie*, *Argerunton*, *Aronia* i t. d.

³ Vjerojatno da je to Ἀρδώντιον Ptolemaeusa.

⁴ Anon Rav. p. 224 ima ovdje isto *Ancus*.

⁵ To je Ptolemaeusev Ἀύσανκαλι.

⁶ Po Mommsenu preko Velebića u Obrovcu, ali bi se tada odveć približio *Hadre*, čemu se protivi daljina od XIII. milja. U ostalom u Obrovcu nije se jošte nikakovih starina našlo.

stari spisatelji spominju više znatnih mjesta. Ant. putopis i Peut. tabla te ceste nemaju. Mi ćemo navesti ona mjesta istim redom, kojim jih spisatelji navadaju :

	<i>Plinius p. 159</i>	<i>Ptolemaeus p. 165.</i>		Anon. Raven. p. 224. 381. i Guid. Geog. p. 543
Senia	Σένια	39° — 44° 40'	Senia	
Lopsica-Lopsi	Λοψίκα	39° 15' — 44° 40'	Publica (Publisca)	
	Τηδανίου ποταμού ἐκβολαί	39° 20' — 44° 30'		
Ortoplinia (Ortoplima)	Ὀρτοπλά	40° — 44° 30'	Ospela	
Vegium	Ὀυέγία (Ὀβείτια)	40° 20' — 44° 30'	Bigi	
Argyruntum	Ἀργυροῦτον	40° 45' — 44° 10'	Argerunton (Argerun- runt).	
Tedanium flumen quo finitur Japudia.				

Plinius medju *Argyruntum* i *fl. Tedanium* umeće još tri mjesta, naime *Corinium*, *Aenona* i *civitas Pasini*, ali je dobro poznato, da su ova ležala južno od te rieke. S druge strane Ptolemaeus radi obratno, čim stavlja južno od iste rieke tri mjesta, naime Ὀρτοπλα, Ουέγία, Ἀργυροῦτον, koja su bezdvojbeno sjeverno nje ležala. Ali dočim je pogrješka u Pliniusova očita, u Ptolemaeusa nije. Ovaj je užeo za rjeku celi Novigradski zaljev, nazvan u Peut. tabli *portus Epilicus*, kako to jasno dodazuje i njegovo mierenje. Na ovoj prugi od Senja do Zrmanje imamo četiri mjesta, u kojih su se do sada izkapale rimske starine u priličnom broju, a to su, počam od Senja: sv. Juraj (*V. Mommsen. C. I. L. III. 387*), Stinica (više predmeta odatle u našem muzeju i u sbirci senjske gimnazije; te se pripovjeda, da se ondje vide ostanci starodavnih sgradjevina, i da se ne malo urna i sarkofaga izkopalo), Bag (*V. Viestnik 1880. str. 126*, i I. F. Neugebauer »*Die Südslaven*,« *Leipzig 1851*), i Starigrad (*V. Bull. di Archeol. e Stor. Dalm. 1878 p. 85 i t. d.*). Po nas dakle *Lopsica-Lopsi* (Sylax: Ἀλοψοί) ležala je u sv. Jurju, gdje ju i Mommsen stavlja (Kandler u Jablancu), *Ortoplinia* u *Stinici* (Kandler u Bagu, Müller u Staromgradu, a tako i Forbiger, koj dodaje, da i danas ondješnje razvaline zovu se Ortpla ?), *Vegium* u *Bagu* (Kandler u Jasiću, Müller u Vezzo, valjda u Vezi, ili na briegu Veljun kod Brinje), i *Argyruntum* u Staromgradu nedaleko Obrovca, gdje ga i Kandler nalazi, dočim Reichard u Obrovcu. S. Ljubić.

(Nastavak sliedi.)